

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Prevarane nade! — Tržaško slovensko šolsko vprašanje. — Isti smotri. — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Prevarane nade!

Deželni zbor kranjski je po kratkem zasedanju — zaključen. Ta vest nam je došla dne 18. t. m.

Kranjsko učiteljstvo je bridko varano v svojem pričakovanju. Dobilo je s tem tak hud udarec, da ga ne more molče spraviti in brez ugovora dalje prenašati silne krivice, ki se mu je zgodila!

Kdor je zakrivil, da je kranjski deželni zbor zaključen, ne da bi se samo dotaknil regulacije učiteljskih plač, je zakrivil nedopusten greh in večno prokletstvo naj bo plačilo njegovi ostudnoumazani duši!

Ne imenujemo tu nobene osebe in nobene stranke, a vsakdo izmed naših bralcev ve, na kateri strani je krivda in komu bodi prokletstvo, ako ni že sama pravičnost božja zavrgla trpečega našega učiteljstva!

Sveto prisegamo, da se bo prevarano učiteljstvo krvavo maščevalo, ko pride doba in ko bo treba polagati račune!

Mi imamo čiste roke! V svojem listu smo nešteto krat in z resničnimi primeri označili bedo učiteljstva. Opozorili smo brezštevilnokrat vse poklicane kroge na žalostno dejstvo, da preti našemu šolstvu in učiteljstvu žalostna poguba, ako mu hitro in izdatno ne pomorejo iz prežalostnih materialnih razmer. Takisto je govorilo učiteljstvo samo na shodih in v peticijah. Toda — zaman! Danes imamo prepričanje, da hočejo gotovi ljudje naš stan na vsak način pritirati do obupnosti in ga s stradanjem in gladom uničiti telesno in duševno.

To je ostuden roparski napad!

Obup pa napravlja tlačenega trpina močnega, neustrašenega in brezobzirnega, saj če izgubi tudi še to, kar ima, ne izgubi dosti: košček beraštva več ali manj!

Kaj sedaj? — Kdo naj z besedo pomiri do skrajnosti razjarjene duhove, ko je vsakemu očitvidno, da mu odrekajo zaslužek in da z brezprimerno hudobnostjo greše proti § 55. drž. šol. zakona?!

Kaj je sedaj naša naloga, to vedo že nekateri, ki smo se domenili z njimi. Vabimo vse učiteljstvo, naj nam nemudoma naznani svoje misli, da zastavimo takoj vse svoje moči in da rešimo, kar se še da rešiti!

Ne bojte se nobenega osebnega napada, ne bojte se težkih naporov: z odločnostjo in neustrašenostjo moramo vsi v boj za svoje pravice, v boj za kruh in obstanek!

Tržaško slovensko šolsko vprašanje.

Kakor znano, je naučno ministrstvo leta 1902. razsodilo, da tržaška občina ni dolžna ustanoviti slovenske ljudske šole v mestu. Proti tej razsodbi se je pritožilo 116 tržaških Slovencev na upravno sodišče, ki se je bavilo s to pritožbo dne 7. t. m. Po večurni razpravi je sodišče razsodbo naučnega ministrstva kot neutemeljeno zavrglo. Sodni dvor je izjavil v utemeljevanju, da je za ustanovitev slovenske šole v Trstu odločujoč § 59. drž. šol. zakona, ki so ga izdali tudi za Trst, ki določa, da morajo šole ustanavljati povsod tam, kjer je v okolišju ene ure pet let povprečno najmanj 40 šoloobveznih otrok. Ako so ti pogoji, ki se morajo deloma šele dognati — kakor da bi že ne bili dognani! — mora tržaška občina ustanoviti v mestu slovensko ljudsko šolo. S tem je nad dvajsetletni boj za slovenske ljudske šole v Trstu končno dobojevan s sijajno zmago. Predsedoval je tej seji upravnega sodišča grof Schönborn, poročevalec je bil dvorni svetnik Truksa; pritožbo je pa osebno zastopal tržaški odvetnik dr. Gustav Gregorin, ki ima največ zaslug za tako rešitev tržaškega slovenskega šolskega vprašanja. Tržaško občino je zastopal dunajski advokat dr. Gross, ki mu je služil za informatorja g. Rozzo, asessor tržaškega magistrata.

Po prečitaniu obširnega in temeljitega referata so govorili dr. Gregorin v imenu pritožiteljev. Odgovarjal mu je najprej vladni zastopnik in potem zastopnik občine. Obema je repliciral dr. Gregorin, ki mu je še dupliciral vladni zastopnik.

Vladni zastopnik je zastopal načelo, da na podlagi zakona ne more siliti občine, da ustanovi šolo v mestu, a priznal je opetovano, da razlogi pravičnosti govorijo za tako šolo. Dr. Gross se je postavil na stališče, da je pritožba nedopustna ter da bi se morala kar naravnost odbiti, ker gre v tem slučaju za svobodno prepričanje oblasti o potrebi zahtevane šole.

Po 1¹/₂ urnem posvetovanju je izreklo upravno sodišče razsodbo, s katero je uničilo napadani odločbi kot nezakoniti.

V razlogih je izreklo upravno sodišče važno načelo, da državni šolski zakon, ki je bil izdan za vso državo, ne potrebuje za svojo veljavnost posebnega izvršilnega zakona ter da velja sam obsebi tudi za Trst. § 59., ki določa, da se ima povsod ustanoviti ljudska šola, kjer taka šola ne obstoji, velja torej tudi za Trst ter je imelo namestništvo razsojati o zahtevi prositeljev na podlagi tega § v zvezi s členom 19. osnovnih državnih zakonov po analogiji z drugimi podobnimi zakoni in z ozirom na posebne razmere, v prvi vrsti na težavo dohoda do okoliških šol in na prostor v bližnjih okoliških šolah, s katerimi vprašani se namestništvo ni pečalo, kakor bi se moralo pečati!

Na trnjevi poti do narodne šole v Trstu so torej tržaški Slovenci dosegli neprecenljiv uspeh. Upravno sodišče je izreklo svojo razsodbo, ki pomenja ostro obsodbo krivičnega in nezakonitega postopanja tržaškega namestništva in za njim stoječega ministrstva!

Ta boj je trajal dvajset dolgih let, kar je pač preznačilno za naše razmere!

Trud dr. Gregorina, njegovo na neovržno logiko in poznavanje dotičnih šolskih zakonov opirajoče se dokazovanje o krivičnih nazorih političnih oblastev sta izvojevala sijajno zmago nad očitim sovraštvom naših narodnih nasprotnikov in nad le predobro znanim sovraštvom avstrijske birokracije nasproti slovenskim kulturnim željam in potrebam. Šele dr. Gregorin je na podlagi natančnega statističnega materiala opozoril na načelno razliko v Trstu med mestnimi in okoliškimi šolami in je dokazal nepobitno in z zakonom v roki, da je to krivica in le posledica šovinizma na italijanski, a očitne nedobrohotnosti na vladni strani, ako se mestnim Slovencem odreka šola in ako bi jih hoteli goniti v okoliške šole. V veliko zadoščenje mora biti dr. Gregorinu, da je upravno sodišče, ta najvišji forum v državi, s svojo razsodbo sankcioniralo tisto stališče, ki ga je dr. Gregorin zastopal od prvega začetka. A poleg tega je tudi državno sodišče izrečno pribilo v svoji razsodbi kako krivično znajo avstrijske oblasti tolmačiti državne temeljne zakone, kadar gre za slovensko stvar!

Že v tem samem konstatiranju je za tržaške Slovence moralen uspeh. Ali tudi in merito jim je izvojeval dr. Gregorin važen uspeh, ki jih je izdatno približal k smotru.

Upravno sodišče je zavrglo razloge, s katerimi sta magistrat in vlada odrekala šolo, in to je gotov uspeh, časten in lep!

Sedaj morajo tržaški Slovenci začeti iznova. Ali po razsodbi upravnega sodišča so odstranjene največje ovire in sedaj je tržaških Slovencev razumno lahka naloga le ta, da v zmislu § 59. drž. šolskega zakona dokažejo predpisano petletno število otrok.

A ni le vztrajnim in idealno-narodnim slovenskim Tržčanom olajšana naloga, ampak tudi za vladno je situacija glede na to šolsko vprašanje popolnoma izpremenjena. Ona ima sedaj svobodno roko in jako lahko nalogo, ker ji ni treba več gledati na drugo, nego na razsodbo najvišje inštanice, ki ji jasno kaže pot, po kateri ima hoditi. Ona ima sedaj stvar v rokah. Čim so Tržčani dokazali od zakona zahtevano število otrok, vladni odlok sploh ne more biti drugi, nego da ukaže magistratu tržaškemu ustanovitev potrebnega števila slovenskih šol!

Novi namestnik princ Hohenlohe pa ima tu lepo priliko, da pokaže, v koliko je opravičen glas o njegovi veliki pravicoljubnosti in nepristranosti!

Isti smotri.

Nižjeavstrijski deželni zbor je ravnokar sprejel dva jako značilna predloga.

Prvi predlog se tiče razširjenja meščanskih šol iz treh razredov na štiri; drugi predlog se pa tiče poldnevnega pouka na ljudskih šolah.

Prvi predlog se torej tiče razširjanja meščanskih šol. Kakor znano, je naučno ministrstvo dovolilo, oziroma odredilo, da naj se trirazredne meščanske šole razširijo v štirirazredne. Imenovani deželni zbor je v svoji večini zavrgel stavljeni predlog pač pa sprejel predlog, da naj ostane meščanska šola na isti stopnji kakor je sedaj. — Argumenti, ki so jih navajali proti razširjanju meščanskih šol, so bili gorostasni, lahko bi jih imenovali naravnost smešne. Med drugim so tudi poudarjali, čemu naj se razširjajo meščanske šole, ko še ljudske šole ne dosežajo svoje naloge! Ali glavna ost je bila pa pač obrnjena proti onemu učiteljstvu, ki stoji v naprednem taboru in ki noče kloniti tilnika Luegerjevi komandi. Seveda, kar je izobraženejšega učiteljstva — in med temi je do 90% usposobljenih za meščanske šole — stoji v naprednem taboru, ostali duševni omejevalci pa hite slepo čez drn in strn za Luegerjevo gardo. In — »maščevanje je sladko.«

Na Nižjeavstrijskem primanjkuje zaradi antisemitske gonje in zavoljo slabega gmojnega položaja ravnokar učiteljstva kakor na Kranjskem.

Deželnozborni večini je to pomanjkanje kaj dobro došlo. Ker se je pričelo tudi na Nižjeavstrijskem daniti in se že porajajo znaki, ki prete zatemniti »vzor-katolika« dr. Luegerja, je prišel Luegerjeva desna roka, znani prijatelj ljudskega učiteljstva dr. Gessmann, do sklepa, da se mora ljudstvo vzdržati na čim nižji stopnji izobrazbe ker le tedaj se bo brezpogojno vdajalo Luegerju, Gessmannu in drugim političnim pobožnjakom.

Zato se glasi njih zahteva, da naj se na vseh onih večrazrednicah, kjer primanjkuje učiteljev, uvede poldnevni pouk, a za ta pouk se nagradi učiteljstvo posebej!

Dr. Gessmann je s tem predlogom dognal dvojno. Prvič ostane preprosto ljudstvo na oni stopnji izobrazbe, na kateri jo želi imeti ravno stranka, kjer dominuje trojica Lueger-Gessmann-Scheicher in drugič se s tem zopet zavleče regulacija učiteljskih plač, zakaj te se boji antisemitska stranka bolj kakor pes palice, dobro vedoč, da izgubi takoj zaslonbo še v onem delu učiteljstva, kjer jo sedaj ima, kakor hitro uredi finančno njih stanje.

In to so jako značilni simptomi!

Kakor znano, ima v deželi Nižjeavstriji ogromno večino ravno antisemitska stranka, ki je pravapravcata zastopnica internacionalnega klerikalizma v civilni opravi. In Lueger, vzor našim klerikalcem, se klanja popolnoma istemu mamonu, kakor naši klerikalci; zasleduje popolnoma iste smotre kakor naši klerikalci, ne samo kar se tiče gospodarskih teženj, temveč tudi, kar se tiče šolstva sploh.

In temu se ne smemo čuditi! Klerikalizem je v svojem delovanju dosleden in dosleden mora tudi biti, ako hoče do-